

INKLUSIIVISEN KOULUTUKSEN LINJAUSTEN TOTEUTUMISEN KARTOITUS

Haasteiden ja indikaattorien kehittämismahdollisuuksien selvittäminen

Yli 60 asiantuntijaa 27 Euroopan maasta osallistui Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education (MIPIE) -projektiin, jossa kartoitettiin inklusiivisen koulutuksen toteuttamisen kannalta jatkossa keskeisiä tekijöitä. Tämä MIPIE-projektin tulosten yhteenveto esittelee nämä keskeiset tekijät.

Lukuisat tekijät vaikuttavat inklusiivisen koulutuksen linjausten toteutumiseen:

- Euroopassa inklusiiviseen koulutukseen kannustavat YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (UNCRPD, 2006), Euroopan vammaisstrategia 2020 ja eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisten puitteiden (ET 2020) tavoite koulutuksen yhdenvertaisuudesta. Kaikki kyseiset kansainväliset poliittiset aloitteet edellyttävät mailta järjestelmällistä tiedonkeruuta inklusiivisen koulutuksen tavoitteiden ja artiklojen toteutumisesta.
- Näyttöön perustuvien linjausten keskeinen merkitys inklusiivisten koulutusjärjestelmien pitkän aikavälin kehittämiseksi tiedostetaan yleisesti. Päättäjät, tilastotieteilijät ja tutkijat ovat sisäistäneet tarpeen kerätä kansallisen tason tietoa, joka vastaa sekä kansainvälisten poliittisten linjausten vaatimukseen että heijastelee yhteistä näkemystä tavalla, joka edistää kansallisten ja kansainvälisten toimien synergiaa. Vaikka tämän tyyppisen tiedon tarve tiedostetaan, ei ole vielä selvää, mitkä olisivat parhaita mahdollisia menetelmiä ja menettelyjä tällaisen tiedon keräämiseen ja analysoimiseen.
- Kaikkien Euroopan tason organisaatioiden tulee toimia yhteistyössä ja vaihtaa jatkuvasti tietoja kansallisen tason toimien tukemiseksi ja pyrkimysten edistämiseksi parhaalla mahdollisella tavalla.
- Päättäjät tarvitsevat tietoa laaja-alaisesti. Lisäksi eri organisaatioiden tiedonkeruuseen kaivataan täydentäviä keinoja sekä kansallisella että Euroopan tasolla.

Kaikissa maissa ollaan yhtä mieltä siitä, että inklusiivisen koulutuksen linjausten toteutuksen kartoittaminen on monimutkainen ja monitahoinen tehtävä. Hankkeen puitteissa hahmoteltuja konkreettisia esityksiä voidaan käyttää määrällisen ja laadullisen tiedon keräämistä edellyttävien yksityiskohtaisten pitkän aikavälin tutkimusten perustana. Kerättyä tietoa – kuten Eurostatin erityisopetusta koskevaa tietoa – voidaan käyttää kansallisten toimien ja Euroopan tason aloitteiden tukena.

Kansallisen ja Euroopan tason tiedonkeruun tulevaisuudesta on useita avoimia kysymyksiä. Näihin kysymyksiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin paneudutaan seuraavissa osioissa.

Tarve kehittää näyttöön pohjautuvia inklusiivisen koulutuksen linjauksia

Inklusiivinen koulutus voidaan ymmärtää kaikkien oppilaiden osallistumisena (koulutuksen saatavuus ja opetukseen osallistuminen), osallisuutena (oppimisen laatu oppilaan näkökulmasta) ja saavutuksina (oppimisprosessit ja -tulokset opetussuunnitelman osien kannalta) yleissivistävän koulutuksen oppilaitoksissa. Kaikissa maissa on todettu ensisijaisen tärkeäksi kehittää näyttöön perustuvia inklusiivisen koulutuksen linjauksia.

Viisi keskeistä tiedonkeruun linjausta inklusiivisen koulutuksen kansallisen tason näytöstä

- 1 - Kansallisen tiedonkeruun tulee kytkeytyä Euroopan tason sopimukseen.
- 2 - Eri maiden koulutusjärjestelmien erojen vaikutukset tulee ottaa huomioon.
- 3 - Inklusiivisen koulutuksen toimivuutta tulee analysoida.
- 4 - Kerättävän tiedon tulee osoittaa, miten toteutuksen laatu varmistetaan.
- 5 - Oppijoiden edistymistä tulee seurata pitkällä aikavälillä.

Päätäjät tarvitsevat laadullista ja määrällistä tietoa erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden saaman koulutuksen laadusta.

Kyseiset keskeiset tiedot heijastelevat WHO:n vammaisuutta käsittelevän maailmanraportin (World Report on Disability, 2011) keskeisiä suosituksia. Maiden tulee kehittää nykyisiä määrällisen tiedon keruujärjestelmiä ja tarkastella kustannustehokkuutta ja muita laadunvarmistuskysymyksiä yksityiskohtaisen laadullisen tutkimuksen avulla.

Euroopan tason toimien tulee olla linjassa kaikkia oppilaita koskevan inklusiivisen koulutuksen peruseriaatteiden kanssa. Tästä seuraa, että:

- Perinteisiä tiedonkeruukohteita tulee tarkistaa siten, että ne ottavat huomioon erityistä tukea tarvitsevien lisäksi myös muut syrjäytymisvaarassa olevat oppijat, kuten maahanmuuttajat ja ne, jotka eivät osallistu viralliseen koulutukseen.
- Inklusiivista koulutusta koskevat erityiset tiedonkeruumenetelmät on yhdistettävä muuhun koulutuksen tiedonkeruuseen.

Euroopan tasolla on sovittava tiedonkeruusta inklusiivisista koulutusmahdollisuuksista elinikäisen oppimisen kaikki vaiheet kattaen, esiopetuksesta aikuiskoulutukseen.

Euroopan tason tiedonkeruumenetelmien tarkastelua

Kansainvälisten organisaatioiden nykyisissä ja aikaisemmissa toimissa voidaan havaita kolme keskeistä lähestymistapaa tiedonkeruuseen, jotka perustuvat erityistä tukea tarvitseviksi tunnistettujen oppilaiden sijoitukseen, erityisen tuen tarpeiden luokitteluun ja erityiseen tukeen osoitettuihin lisäresursseihin.

Kyseiset lähestymistavat perustuvat kaikki samaan peruslähtökohtaan: erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen ja tarpeeseen vastaamiseen. Kunkin lähestymistavan sisällä esiintyvät erilaiset painotukset valottavat kunkin lähestymistävän mahdollisia vahvuuksia ja heikkouksia.

Kansallisen tason tietoa tulisi olla saatavilla EU-tason vertailuja varten. Jotta tietoja voidaan kerätä ja tarjota vertailuihin mielekkäällä tavalla, on kansallisella ja Euroopan tasolla selvennettävä, mitä tietoja kerätään, miten ja millä menetelmillä ja kuka tiedonkeruun suorittaa. Tiedonkeruussa tarvitaan ”yhteistä kieltä” inklusiivisesta koulutuksesta, joka perustuu yhteiseen näkemykseen Euroopan tason avainkäsitteistä.

Pitkällä aikavälillä Euroopan tason toimissa on tarkoitus keskittyä keräämään tietoa, jonka perusteella päättäjät pystyvät tunnistamaan toimivat inklusiiviset koulutusprosessit. Ensimmäisessä tarvitaan tietoa, joka antaa näyttöä inklusiivisen koulutuksen laadusta. Tässä yhteydessä voitaisiin mahdollisesti kehittää myös yhteiset indikaattorit laadullisen tiedon keräämistä varten.

Inklusiivisen koulutuksen toteutuksen kansainvälisen tason kartoituksen toteuttamisessa on kolme keskeistä haastetta. Ne liittyvät määritelmiin, menetelmiin ja inklusiivisen koulutuksen linjauksiin.

Näyttöön perustuvia linjauksia voidaan kehittää vain määrällisen tiedon keräämistä tukevan laadullisen tiedon pohjalta. Nykyiset määrällistä tietoa korostavat poliittiset vaatimukset etenkin Euroopan tasolla saattavat kuitenkin vähentää laadukkaan kvalitatiivisen tiedon keräämisen painoarvoa.

Yhteisen viitekehyksen luominen kartoitustarkoituksiin

MIPIE-projektin myötä on todettu tarve laatia tiedonkeruulle yhteinen viitekehys, joka perustuu olemassa oleviin kansallisiin tiedonkeruumenettelyihin sekä kansainvälisiin tiedonkeruusopimuksiin ja -menettelyihin. MIPIE-projektissa mukana olevien päättäjien tarpeisiin vastaava tiedonkeruun puitekehys tarjoaisi tietoa erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden koulutuksesta ja oppimistuloksista, tuloksiin vaikuttavista poliittisista mekanismeista sekä oppijoiden ja koulutusjärjestelmän ominaispiirteiden vaikutuksesta koulutustuloksiin.

Yhteisen viitekehyksen perustana olevat kolme ulottuvuutta

- Yhteisiin käsitteisiin ja määritelmiin perustuva järjestelmällinen lähestymistapa.
- Näyttöön perustuvat laadulliset ja määrälliset arviointiperusteet.
- Monitasoinen puitekehys kansallisten ja kansainvälisten linjausten arviointiin.

Esitettyssä inklusiivisen koulutuksen kartoittamisen yhteisessä puitekehyksessä tunnistetaan laadullisen ja määrällisen tiedon keräämisen erilaiset painopisteet:

- koulutusjärjestelmän panokset, prosessi, tuotokset ja tulokset,
- järjestelmä-, oppilaitos-, opetustapahtuma- ja niiden kautta myös oppijatasot.

Viitekehys mahdollistaa kansallisen ja kansainvälisen tason vertailut:

- käsitys eri maiden koulutusjärjestelmien erojen vaikutuksista,
- eri maiden inklusiivisen koulutuksen toteutusten yhtäläisyyksien tunnistaminen,
- järjestelmien eri piirteiden (esimerkiksi koulutuksen keskittymisen aste, opettajien ja muiden alan ammattilaisten koulutus, oppilaitosten päätäntävalta ja rakenne sekä erityisen tuen resursointi) vaikutusten tunnistaminen.

Maat voivat olennaisilta osin toteuttaa tämäntyyppistä lähestymistapaa tiedonkeruun kehittämiseksi sekä oppijoiden oikeuksien ja inklusiivisten koulutusjärjestelmien toimivuuden seurantaan varten.

Oppijoiden oikeuksien valvonta

Tietojen keräämisessä tulee noudattaa YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista (UNCRPD, 2006), jonka vaikutus koulutuslainsäädäntöön on kasvussa. Inklusiivisen koulutuksen linjausten kartoittaminen edellyttää indikaattoreita, joilla voidaan osoittaa, kohtelevatko koulutusjärjestelmät erityistä tukea tarvitsevia oppijoita yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Panos-prosessi-tuotos-tulos-mallin eri vaiheiden keskeiset oikeuskysymykset voidaan tunnistaa seuraavasti:

- *Koulutuspanoksen oikeudenmukaisuutta voidaan tarkastella erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden koulutuksen saatavuuden mukaan ja sen mukaan, missä määrin kyseiset oppijat osallistuvat yleisopetukseen.*
- *Prosessin oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden koulutusmahdollisuuksien mukaan ja sen mukaan, missä määrin järjestelmä tarjoaa heidän tarpeitaan vastaavaa tukea.*
- *Tuotosten oikeudenmukaisuus riippuu oppijoiden mahdollisuuksista oppia ja saavuttaa tiedollisia ja sosiaalisia oppimistuloksia ja siitä, millaisia etenemismahdollisuuksia erityistä tukea tarvitsevilla oppijoilla on.*
- *Tulosten oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida yksilöjen itsenäisyyden kannalta virallisen koulutuksen aikana ja sen jälkeen ja etenkin erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden inklusiota yhteiskuntaan edistävien yhteyksien kannalta.*

Oikeuskysymyksiä kartoitettaessa on tunnistettava sekä laadulliset että määrälliset indikaattorit koskien seuraavia seikkoja:

- koulutukseen osallistuminen,
- tuen ja asumispalveluiden saatavuus,
- oppiminen ja etenemismahdollisuudet,
- yhteydet.

Nykyiset ja mahdolliset osallisuuden määrälliset indikaattorit

Kansallisen tason tiedoista on mahdollista johtaa indikaattori oppivelvollisuusikäisten oppijoiden osallistumiselle yleisopetukseen kansallisen ja Euroopan tason tietojen keräämistä varten. Tämänhetkiset tiedot keskittyvät *segregoiduissa ympäristöissä opetusta saavien erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden prosenttimääriin*. Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen määritelmän mukaan segregoidusta opetuksesta on kyse silloin kun oppija, jolla on kyseisessä maassa tunnustettu erityisen tuen tarve ja tämä osallistuu opetukseen suurimman osan ajasta – 80 % tai enemmän – muusta opetuksesta erillään olevassa erityisluokassa tai erityisoppilaitoksessa.

MIPIE-projektin havainnot osoittavat, että eri maiden tiedot segregoitua opetusta saavista erityistä tukea tarvitsevista oppijoista ovat tällä hetkellä vertailukelpoisimpia ja että näitä määrällisiä tietoja voidaan käyttää koulutusta ja inklusiota koskevien suuntausten tarkastelemisessa.

Osallisuutta koskevan tiedon käytettävyyttä voitaisiin parantaa merkittävästi liittämällä se järjestelmällisempään luokka- tai oppijatason tiedonkeruuseen. Linjausten kannalta relevantimmat maiden väliset ja aikasarjoihin perustuvat indikaattorit olisivat helpommin vertailtavissa ja keskittyisivät segregoidun opetuksen sijasta koulutukseen osallistumiseen inklusiivisissa oppimisympäristöissä.

Tiedonkeruun tulisi olla linjassa kaikkien oppijoiden koulutuksen inklusiivisuutta korostavan näkemyksen kanssa, jotta se huomioisi kaikkien koulutukseen osallistuvien oppijoiden oikeudet ja koulutuksen oikeudenmukaisuuden.

Maiden toimittamista tiedoista johdettava indikaattori voisi olla *yleisopetukseen yhdessä muiden oppijoiden kanssa vähintään 80 % ajasta osallistuvien oppijoiden prosenttimäärä kaikista tiettyyn ikäryhmään kuuluvista (esimerkiksi 9–14-vuotiaista) oppijoista*. Kaikki maat voisivat toimittaa tiedot sovitusti joko keräämällä tiedot kaikista tietyntä ikäisestä oppijoista tai satunnaisotoksen perusteella.

Tällaisen indikaattorin etuna olisi, että se tarjoaisi yksityiskohtaisempaa tietoa kansallisten tai alueellisten tietojen tueksi ja kattaisi kaikki oppijat – ei ainoastaan erityistä tukea tarvitsevat – jolloin se painottaisi inklusiota segregaatiosijasta.

MIPIE-projektin tulosten perusteella näyttäisi, että määrällisen tiedon kerääminen esitetyn indikaattorin mukaisesti olisi mahdollista ja potentiaalisesti hyödyllistä ja sitä saatetaan lähitulevaisuudessa ryhtyä toteuttamaan Euroopan tasolla.

Inklusiivisten koulutusjärjestelmien toimivuuden seuranta

Inklusiivisten koulutusjärjestelmien toimivuuden tarkastelun tulee kattaa monia alueita alkaen varhaisista arviointiprosesseista ja oppijoiden ja heidän perheidensä koulutuskokemuksista aina oppimisympäristöjen toimivuuteen oppimisenesteiden voittamisessa ja merkityksellisten koulutuskokemusten antamiseen kaikille oppijoille.

Kansallisen tason tiedon tulee

- edistää suunnittelua sekä resurssien ja henkilöstön käytön seurantaa,
- arvioida opettajankoulutuksen toimivuutta,

- arvioida järjestelmän kustannustehokkuutta.

Oppilaitostason tiedon tulee

- tarjota opettajille ja oppilaitosten henkilöstölle tietoa tukitoimien ja opetuksen suunnittelun ja toteutuksen pohjaksi,

- kertoa, miten oppijat ja heidän vanhempansa voivat täysipainoisesti osallistua koulutusprosessiin.

Inklusiivisten koulutusjärjestelmien toimivuuden tarkastelu tuottaa tietoa kustannustehokkuudesta kuvaamalla erityisesti resurssien käyttöä.

Koulutusprosessi liittyy neljään avainkysymykseen ja niiden kuvaajiin

- 1 - Avoimuus moninaisuudelle, joka heijastuu koulutukseen osallistuvien määrässä.
- 2 - Oppimisen laatu, jota voidaan tarkastella arviointitietojen perusteella.
- 3 - Tuen laatu, joka näkyy suunnittelutiedoista.
- 4 - Opetuksen toimivuus, joka näkyy opetuksesta kerätyistä tiedoista.

Euroopan tason tiedonkeruun agenda

MIPIE-projektissa tehtyjen ehdotusten perusteella voidaan laatia kansallisen ja Euroopan tason yhteisiin ponnistuksiin perustuva esitys tiedonkeruun kehittämisestä Euroopassa. Euroopan tason tiedonkeruussa tarvitaan kattavaa strategiaa ja lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin toimia.

Lyhyellä aikavälillä tiedonkeruustrategian tulisi perustua Eurostatin keräämän tiedon tarkasteluun erityisopetuksen näkökulmasta. On selvitettävä, voidaanko nykyistä tietoa hyödyntää.

Keskipitkällä aikavälillä eurooppalaisen tiedonkeruustrategian tulee keskittyä YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (UNCPRD) artiklan 24 toteuttamiseen ja tarkastella erityisesti mitä keskeistä tietoa mahdollisesti tarvitaan, selvittää mitä on jo kerätty ja mitä lisätyötä mahdollisesti tarvitaan muiden tietojen keräämiseen.

Pitkän aikavälin tiedonkeruustrategian tulee noudattaa maidenvälistä yksityiskohtaisesti sovittua agendaa. MIPIE-projektin asiantuntijat suosittavat laajaa valikoimaa tiedonkeruusopimuksia, joihin on koottu tarvittavat käsitteet, määritelmät ja menetelmät ja joita voidaan käyttää kansallisen tiedonkeruun vähimmäisvaatimuksina.

Tämän agendan perustana on näkemys inklusiivisen koulutuksen välttämättömyydestä laadukkaana koulutuksen näkökulmasta. Agenda tarjoaa maille laadullista ja määrällistä tietoa inklusiivisen koulutuksen linjausten toimivuudesta ja opetuksen laadusta oppijoiden oikeuksien valvonnan ja oikeudenmukaisuuden varmistamisen kannalta.

Eurooppalaisen agendan toimeenpanemiseksi maiden on solmittava Euroopan tason toimia tukeva keskinäinen sopimus

- On tunnistettava tarvittavat kansalliset ja kansainväliset näytöt.
- On tunnistettava jo saatavana oleva tieto ja vielä kehitettävät tiedonkeruut.
- Euroopan tasolle ja kansalliseen käyttöön on määritettävä yhdenmukaiset tiedonkeruumenetelmät ja -mekanismit.
- Tietojen vertailtavuus on selvitettävä.

Jotta maakohtaiset tiedot vastaisivat todellisuutta, kansallisella tasolla tarvitaan avainasemassa olevien asianosaisten välistä synergiaa koskien kansallista, alueellista, oppilaitos- ja luokkatason tiedonkeruuta.

Euroopan tason tiedonkeruun tulee perustua tämänhetkiseen kansalliseen tiedonkeruuseen ja sen tulee suoraan liittyä eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisiin puitteisiin (ET 2020) ja muihin eurooppalaisiin strategioihin ja pohjata Unescon, Eurostatin and OECD:n (UOE) tiedonkeruujärjestelmiin sekä Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen ja muiden kansainvälisten tahojen käyttämiin menetelmiin.

Euroopan tason toimien tulee edistää osapuolten välistä synergiaa yhtenäistämällä tiedonkeruutoimia ja -menetelmiä. Inklusiivisen koulutuksen linjausten kartoittamisessa tarvittava synergia edellyttää, että toimintaympäristö mahdollistaa tehokkaan tiedonkeruun sekä tiedon ja asiantuntemuksen jakamisen Euroopan tasolla yhteisen näkemyksen saavuttamiseksi. Tällainen toimintaympäristö, joka voisi perustua Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskuksen toimintaan, pyrkisi tukemaan muiden Euroopan tasolla toimivien alan tahojen työtä ja kansallista tiedonkeruuta koskien inklusiivista koulutusta.

Viitteet

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (Komission tiedonanto euroopan parlamentille, neuvostolle, euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle *Euroopan vammaisstrategia 2010–2020: Uudistettu sitoutuminen esteettömään Eurooppaan*). KOM(2010) 636 lopullinen

Council Conclusions of 12 May 2009 on a *Strategic Framework For European Cooperation In Education and Training (Neuvoston päätelmät, annettu 12 päivänä toukokuuta 2009, eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista)*. (ET 2020) Virallinen lehti 2009/C 119/02

United Nations (2006) *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York: Yhdistyneet kansakunnat. Sähköinen versio verkko-osoitteessa <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

World Health Organisation (2011) *World Report on Disability*. Geneve: Sveitsi: WHO

Tämä on MIPIE-hankkeen keskeisten tulosten yhteenveto. Projektiraportti *Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education: an exploration of challenges and opportunities for developing indicators* (2011) on ladattavissa kokonaisuudessaan verkko-osoitteesta <https://www.european-agency.org/agency-projects/mipie>

Painetun version voi tilata kehittämiskeskuksen sihteeristöstä: secretariat@european-agency.org

MIPIE-projekti

Päättäjien paineet esittää, miten linjausten avulla voidaan päästä koulutukselliseen inklusioon, synnyttävät tarpeen kerätä määrällistä ja laadullista tietoa keskeisistä seikoista, joita maat voivat käyttää kartoittaessaan kehitystä ja vertailuissa kehityksestä eri maissa.

Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education -projekti (MIPIE) on Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskukseen hanke, joka on saanut tukea EU:n elinikäisen oppimisen Comenius-ohjelmalta, projektinnumero: 510817-2010-LLP-DK-COMENIUS-CAM. Yksivuotiseen MIPIE-projektiin osallistui yli 60 asiantuntijaa 27 maasta:

Alankomaat, Belgia (flaamin- ja ranskankieliset yhteisöt), Espanja, Irlanti, Islanti, Iso-Britannia (Englanti, Skotlanti ja Wales), Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tšekin tasavalta, Unkari ja Viro.

MIPIE-projektin tavoitteena oli jatkokehittää kansallisen ja Euroopan tason toimia hankkeessa kerättyjen tietojen pohjalta: laatia suosituksista agenda kansalliselle ja Euroopan tason tiedonkeruulle inklusiivisen koulutuksen linjausten toteutumisesta.

Projektin tavoitteena oli tehdä yhteistyötä 27 Euroopan maan päättäjien kanssa

- päättäjien tarvitsemien tietojen selvittämiseksi,
- olemassa olevan tiedon tunnistamiseksi,
- puuttuvien tietojen tunnistamiseksi,
- yksityiskohtaisten ehdotusten laatimiseksi tarvittavien tietojen keräämisestä tulevaisuudessa kansallisiin tarpeisiin, kartoitustarpeisiin ja Euroopan tason vertailuja varten.

Hankkeessa pidettiin kaksi konferenssia: Brysselissä joulukuussa 2010 ja Budapestissa maaliskuussa 2011. Kokouksia isännöivät maiden opetusministeriöt ja molemmilla konferensseilla oli selkeät tavoitteet projektin suositusten toteuttamisesta ja tulosten kehittämisestä.

Projektiraportti ja molempien konferenssien raportit sekä yhteenveto maiden tiedonkeruutoimista ja projektin aineistot ovat ladattavissa verkko osoitteesta

<http://www.european-agency.org/agency-projects/mipie>

© European Agency for Development in Special Needs Education 2011